תוספתא · מהדורת ליברמן · סדר נזיקין

תוספתא בבא מציעא (ליברמן)

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספתא בבא מציעא (ליברמן)

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספתא-בבא-מציעא-ליברמן/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 6
פרק ג 9
פרק ד 13
פרק ה 15
פרק ו 18
פרק ז 20
פרק ח 23
פרק ט 27
פרק י 30
פרק יא 32

פרק א

א שנים אוחזין בטלית, זה נוטל עד מקום שתפוס וזה נוטל עד מקום שתפוס. במה דברים אמורים בזמן שהיו שניהם תפוסין בה, אבל אם היתה בידו של אחד מהן, המוציא מחבירו עליו הראיה.

ב זה אומ' כולה שלי וזה אומ' שלשה שלי, האומ' כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות מחמשה חלקין, האומ' שלישה שלי ישבע שאין לו בה פחות משתות. כללו של דבר, אין נשבע אלא על חצי מה שטוען.

ג שנים שהיו מושכין את הגמל, ומנהיגין בחמור, או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג, כמדה הזאת. ר' יהודה אומ' המושך את הגמל, והמנהיג את החמור הרי זה זכה.

ד האומ' יזכה לי ביתי במציאה שתפול לתוכו היום, לא אמ' כלום. יצא לו שם מציאה, דבריו קיימין.

ה מצא שטרי חוב שאין בהן אחריות נכסים, בזמן שלוה מודה יחזיר. אם לאו, לא יחזיר לא לזה ולא לזה דברי ר' מאיר, שהיה ר' מאיר או' שטר שיש בו אחריות נכסים גובה מנכסים משועבדין, ושאין בו אחריות נכסים גובה מנכסים בני חורין. וחכמים או' זה וזה לא יחזיר, מפני שזה וזה גובה מנכסים משועבדים.

ו מצא גט אשה, בזמן שהאיש מודה יחזיר לאשה, אם לאו, לא יחזיר לא לזה ולא לזה.

ז שחרור, בזמן שהרב מודה יחזיר לעבד, ואם לאו, לא יחזיר לא לזה ולא לזה. אונקליסיא, בזמן שהלוה מודה יחזיר למלוה, ואם לאו, לא יחזיר לא לזה ולא לזה.

ח דייתקאות, הפתיקאות, ומתנות, בזמן שהנותן מודה יחזיר למקביל, ואם לאו, לא יחזיר לא לזה ולא לזה. שטרי מקח וממכר, שטרי אריסיות, וקבלות בהמה, הרי זה לא יחזיר לא לזה ולא לזה.

ט גזרי בית דין, ופרוסבולין, הרי זה יחזיר, לפי שכתובין על שמו. בין שמצאן בשוק ובין שמצאן בין שטרותיו של אביו. כללו של דבר, אם יש עמהן סמפונות, יעשה מה שבסימפונות.

י הודאת בעל דין כמאה עדים, אימתי בזמן שטענו והודה, אבל אם הודה מפי עצמו יכול לחזור בו, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. הודאת בעל דין כמאה עדים, והשליש נאמן משניהן. זה אומ' כך וזה אומ' כך, והשליש אמ' כך, השליש נאמן. אימתי, בזמן שהשלישות יוצא מתחת ידו, אין השלישות יוצא מתחת ידו, הרי הוא כאחד מכל אדם.

יא נאמן בעל המקח לומ' לזה מכרתי את מקחי. אימתי, בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו, אין המקח יוצא מתחת ידו, הרי הוא כאחד מכל האדם.

יב נאמן הדיין לומ' לזה זכיתי ולזה חייבתי. אימתי, בזמן שהדין לפניו, אבל אין הדין לפניו, הרי הוא כאחד מכל האדם.

יג סמפון שיש עליו עדים, מתקיים בחותמיו, ושאין עליו עדים ויוצא מתחת ידי שליש, אחר חיתום שטרות, כשר. אי זהו אחר חיתום שטרות. איך אני פל' בן פלני מקבל אני עלי כל מה שכתוב בשטר זה, והעדים למטה, כשר.

יד אי זהו אגודה של שטר, שלשה קשורין זה בזה, אי זהו תכריך של שטר, כל שחוט, או משיחה, או דבר אחר, כרוך עליו מבחוץ. אי זהו חפיסה, זו חמת קטנה.

טו שנים שהיו תפוסין בשטר, זה או' שלי הוא ואבד ממני, וזה אומ' בידי הוא ופרעתיו לך, יתקיים השטר בחותמיו, דברי ר', ורבן שמעו' בן גמליאל אומ' יחלוקו.

טז שנים שנתעצמו זה בזה, ואמ' אחד מהן לחבירו אם לא באתי מיכן ועד יום פלני הילך בידי כך וכך תבע, הגיע זמן ולא בא, יתקיים התניי, דברי ר' יוסה, אמ' ר' יהודה היאך זוכה זה בדבר שלא בא לתוך ידו, אלא ינתחנו.

יז משכן לו בית, משכן לו שדה, ואמ' לו אם לא נתתי לך מיכן ועד יום פלני אין לי בידך כלום, הגיע זמן ולא נתן יתקיים התניי דברי ר' יוסה. אמ' ר' יהודה היאך זוכה זה בדבר שאינו שלו, אלא ינתחנו. מודה ר' יוסה בשנים שהיו עוררין על הבית ועל השדה, ואמ' אחד מהן אם לא באתי מיכן ועד יום פלני אין לי בידך כלום, הגיע זמן ולא בא, באמת שאיבד את זכותו. הנותן ערבון על חבירו על הבית, ועל השדה, ואמ' לו אם לא נתתי לך מיכן עד יום פל' אין לי בידך כלום, והלה כותב לו אם אחזור בך הריני כופל לך עירבונך, והגיע זמן ולא נתן, יתקיים התניי דברי ר' יוסה. אמ' ר' יהודה היאך זוכה זה בדבר שאינו שלו, אלא נותן לו עירבון שלו. אמ' רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים בזמן שאמ' לו עירבוני יקון, אבל לקח הימנו בית, או שדה, במאה מנה אפי' לא נתן לו מהן אלא שלשה מנה, הרי השדה קנויה לו, ומחזיר לו את השאר, אפי' לאחר שלש שנים.

יח הנותן עירבון לחבירו על הבית, ועל השדה, כל המשנה, וכל החוזר בו ידו על התחתונה. חזר בו המוכר יד הלוקח על העליונה, רצה ליטול רביע בקרקע נוטל, רביע במעות נוטל, והשאר גובה מן העידית. חזר בו לוקח יד מוכר על העליונה, רצה ליתן רביע בקרקע נותן רביע במעות נותן, והשאר גובה מן הזיבורית.

יט הפקיד שטרות אצל חבירו, אע"פ שאינן כתובין בשמו הרי זה יחזיר את שלו, מת, ינתן ליורשיו, ואם אמ' בשעת מיתה ינתנו לפלני שהן שלו, יעשה מפורש כפירושו.

המלוה את חבירו על המשכון, ואמ' לו אם לא נתתי לך עד יום פל' אין לי בידך כלום, הגיע זמן ולא נתן, הגיעו משכון בין רע בין יפה.

כ לוה הימנו אלף דינר בשטר, ופרע לו שמונה מאות זוז, הרי זה מקרע לו שטרו הראשון, וכותב לו שטר של מאתים זוז דברי ר' מאיר, וחכמים אומ' השטר במקומו, והלה כותב לו התקבלתי ממך שמונה מאות זוז, מפני שמיריע כוחו בשני דברים, שאינו כופה את לבו לפורען לו, ושאין יכול לגבות מנכסים משועבדים.

כא שנים שלוו בשטר אחד, ופרע אחד מהן את שלו, השטר במקומו, והלה כותב לו התקבלתי ממך את שלך.

פרק ב

א מודה ר' שמעון בן לעזר בכלי אנפיריא שמשתמש בהן, וחייב. ואילו הן כלי אנפיריא, בדי מחטין, וצנורות, ומחרוזות של קרדומות. וכן היה ר' שמעון בן לעזר אומ' כל אילו שאמרו הרי שלו, אימתי, בזמן שמצאן אחד אחד, אבל אם מצאן שנים שנים חייב להכריז.

ב וכן היה ר' שמעון בן לעזר אומ' המציל מפי הארי, ומפי הזאב, ומשניתו של ים, ומשניתו של נהר, המוציא באסרטיא ובפלטיא גדולה, הרי אילו שלו, מפני שהבעלים מתיאשין מהן.

ג מצא חתכות של בשר, וחתכות של [דגים], ודג נשוך, הרי אילו שלו. מחרוזות של בשר, ומחרוזות של דגים, וחביות של יין, ושל שמן, ושל תבואה, ושל גרוגרות, ושל זתים, אין חייב להכריז.

ד כתוב בחרש ונתון על פי חבית, בנייר, ונתון על פי ענול, חייב להכריז.

ה מצא כריכות ברשות היחיד חייב להכריז, ברשות הרבים, אין חייב להכריז. האלומות, בין ברשות היחיד ובין ברשו' הרבים, חייב להכריז.

ו מצא פירות צבורין חייב להכריז, מפוזרין, אין חייב להכריז. מקצתן צבורין ומקצתן מפוזרין, חייב להכריז.

ז מצא מעות עשויות מגדלות, חייב להכריז, מפוזרות, אינו חייב להכריז. מקצתן מגדלין ומקצתן אין מגדלין, חייב להכריז. וכמה הוא מגדל, שלשה מטבעות זה על גבי זה.

ח מצא כלי ולפניו פירות, כיס ולפניו מעות, חייב להכריז, מקצתן בכלי מקצתן בארץ, מקצתן בכיס ומקצתן בארץ, חייב להכריז.

ט מצא דבר שיש בו סימן בצד דבר שאין בו סימן, חייב להכריז. אם בא בעל סימן ונטל את שלו, זכה זה בדבר שאין בו סימן.

י המוצא סלע ואמ' לו חבירו סלע זו חדשה היא, נירונית היא, של מלך פלני הוא, לא אמ' כלום, שאין סימן למטבע. ולא עוד אלא אפי' שמו כתו' עליה לא אמ' כלום, אלא הרי היא של מוצאה.

יא מצא באישפה חייב להכריז, שדרך האשפה להיטלטל.

יב מצא בגל, או בכותל ישן, הרי אילו שלו, שיכול לומר של אמוריין הן.

יג מצא בחור, או בכותל חדש, מחציו ולחוץ, שלו, מחציו ולפנים, של בעל הבית. אם היה מפולש כולו לחוץ, אף מה שחציו ולפנים שלו. אם היה מפולש כולו לפנים, אף מה שחציו ולחוץ של בעל הבית. מצא בין פצים לפצים, מן האגף ולחוץ, שלו, מן האגף ולפנים, של בעל הבית.

יד מצא בבית, אם שרו בו אורחין בפנים הרי אילו שלו, ואם לאו, הרי אילו של בעל הבית. מצא בחנות, עד מקום שדרך בני אדם רגילין ליכנס, הרי אילו שלו, יתר על כן, הרי אילו של בעל הבית.

טו הלוקח בהמה מחבירו ומצא עליה דבר שיש בו שוה פרוטה, חייב להכריז. המוצא שוה פרוטה חייב להכריז, פחות משוה פרוטה, אין חייב להכריז, שנ' שלמה, מה שלמה מיוחדת דבר שיש בו שוה פרוטה וחייב להכריז, כך כל דבר שיש בו שוה פרוטה חייב להכריז, פחות משוה פרוטה, אין חייב להכריז.

טז בראשונה כל הבא ונותן סימניה היה נוטלה, משרבו הרמאין התקינו שיהא זה נותן סימניה ומביא ראיה שאינו רמיי.

יז בראשונה היו מכריזין עליה שלש רגלים ואחר הרגל האחרון שבעה ימים, ומשחרב בית המקדש התקינו שיהו מכריזין עליה שלשים יום. ומן הסכנה ואילך התקינו שיהא מודיע לשכניו ולקרוביו ולמיודעיו ולאנשי עירו, ודי.

יח המוצא מציאה אם יש בה כדי להחזיר לבעלים בשוה פרוטה ולגבות שכרו ממנה מטפל בה, ואם לאו, מניחה במקומה.

יט אי זו היא אבידה, מצא קרדום באסרטה, וטלית באסרטה, ופרה רועה בין הזרעים, הרי זו אבידה. טלית מונחת בצד הגדר, וחבית מונחת בין הגדר, וחמור רועה בין עשבים, אין זו אבידה. מצאן שלשה ימים זה אחר זה, הרי זה אבידה.

כ כל דבר שעושה ואוכל, כגון פרה, וחמור, יעשה ויאכל. לא יעשה מהן יותר ממה שהן אוכלין. כל דבר שאין עושה ואוכל, כגון אווזין, ותרנגלין, מיטפל בהן שלשה ימים, בעגלים, ובסייחים, שלשים יום. יתר על כן, מוכרן בבית דין.

כא מצא ספרים קורא בהן אחד לשלשים יום, ולא יקרא בהן את הפרשה וישנה, ולא יקרא בהן את הפרשה ויתרגם, ולא יקראו שלשה בכרך אחד, ולא יפתח בספר יותר משלשה דפין, סמכוס או' בחדשים, אחד לשלשים יום, בישנים, אחד לשנים עשר חדש.

כב כלי כסף, משתמש בהן בצונן, אבל לא בחמין, מפני שמשחירין. כלי נחשת, משתמש בהן בחמין, אבל לא באור, מפני שהוא משחקן. מגריפות, וקרדומות משתמש בהן בדבר הרך, אבל לא בדבר הקשה. מגריפה, גורף בה את הטיט, מדיחה ומניחה במקומה. קרדום, מבקיע את העצים, ובלבד שלא יבקע בו לא צנם, ולא זית. וכשם שאתה אומ' באבידה, כך אתה אומ' בפקדון. המפקיד כסות אצל חבירו, מנערה אחד לשלשים יום, שוטחה לצורכה, אבל לא לכבודו, אם היתה מרובה נוטל שכרו ממנה.

כג המוצא בהמת חבירו חייב ליטפל בה. עד מתי חייב ליטפל בה, עד שיכניסה לרשותו. הכניסה למקום שיראנה לא יטפל בה. נגנבה, או אבדה, חייב באחריותה. לעולם חייב באחריותה עד שיכניסנה לרשותו. הכניסה לגינתו ולחורבתו, ונגנבה, או אבדה, פטור.

כד מצא חמור טעון פחמין, או דברים האסורין, אין מחייבין אותו ליגע בהן. זה הכלל כל העושה בתוך שלו הרי זה נזקק לו, וכל שאינו עושה בתוך שלו אינו נזקק לו. אם היה חמורו נפלן, פורק עמו אפלו מאה פעמים. רשיי להקל על הפרסה ולגבות שכרו הימנה.

כה אין מחייבין אותו להיות עומד ומחזיר מפרק ומטען, שנ' כי תפגע, וכי תראה, יכול שנים ושלשה מיל ת"ל כי תפגע, יכול אפלו בתוך ארבע אמות, ת"ל כי תראה, ושיערו חכמים אחד משבעה ומחצה במיל, וזהו ריס.

כו אוהב לטעון, ושונא לפרוק, מצוה לפרוק עם השונא, שלא לשבור את לבו. שונא שאמרו שונא שבישראל, ולא שונא שבאומות.

כז ראה חמורו של גוי, חייב ליטפל בו, כדרך שמיטפל בשל ישראל. אם היה טעון יין נסך, אין רשיי ליגע בו.

כח ראה מים שהן שוטפין והולכין חייב לגדרן. זה הכלל, כל דבר שיש בו משם חסרון כיס יש בו משם השב אבידה. מצוה מן התורה לפרוק, אבל לא לטעון. ר' שמעון או' אף לטעון שנ' עמו, עמו על גבי החמור דברי ר' שמעון, וחכמים או' עמו אתה בשכר. וכשם שמצוה על בהמת עצמו, כך מצוה על בהמת חבירו. חבירו שטעה תופסו בידו, ומפסגו בשדות, וכרמים, עד שמגיע לעיר, או לדרך. וכשם שמצוה על ידי חבירו, כך מצוה על ידי עצמו, הוא עצמו שטעה, מפסג בשדות, וכרמים, עד שמגיע לדרך, או לעיר, שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ.

כט אבידת רבו ואבידת אביו, אבידת רבו קודמת לאבידת אביו. ואם היה אביו שקול כרבו, אבידת אביו קודמת לאבידת רבו.

ל ואי זהו רבו, רבו שלימדו תורה, לא רבו שלימדו אומנות. ואי זה זה רבו, שלימדו ופתח לו תחלה, ר' מאיר אומ' רבו שלימדו חכמה, לא רבו שלמדו מקרא. ר' יהודה או' כל שרוב תלמודו ממנו. ר' יוסה או' כל שהאיר עיניו במשנתו.

לא אבידת אביו ואבידת אמו, אבידת אביו קודמת לאבידת אמו. אימתי בזמן שהיא תחתיו, הא אינה תחתיו שניהם שוין.

לב אבידת האיש ואבידת האשה, אבידת האיש קודמת לאבידת אשה.

לג הגוים והרועים בהמה דקה, ומגדליה לא מעלין ולא מורידין. המינין, והמשומדין, והמסורות, מורידין ולא מעלין.

פרק ג

א אין השואל רשיי להשאיל, ולא השוכר רשיי להשכיר, ולא השוכר רשיי להשאיל, ולא זה המפקידין אצלו רשיי להפקידו לאחר, אלא אם כן נתן לו בעל הבית רשות.

ב השואל פרה מחבירו ונגנבה, וקדם השואל ושילם, ואחר כך נמצא הגנב, משלם תשלומי כפל (לשואל) ותשלומי ארבעה וחמשה לשיני. השוכר פרה מחבירו ונגנבה, או אבדה, ואמ' הריני משלם ואיני נשבע, שילם, ואחר כך נמצא הגנב, משלם תשלומי כפל וארבעה וחמשה לשיני.

ג המפקיד פרה אצל חבירו ונגנבה, או אבדה, ואמ' הריני משלם לך בלא שבועה, ואחר כך נמצא הגנב, משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה לשיני.

ד המוכר פרה לחבירו ונגנבה, זה אומ' ברשותך נגנבה, וזה אומ' ברשותך נגנבה, יחלוקו. נמצא גנב זה או' ברשותי נגנבה, וזה אומ' ברשותי נגנבה, יחלוקו.

ה האומ' מנה אני חייב, ואיני יודע אם לפלני אם לפלני, נותן לזה מנה ולזה מנה, שהודה מפי עצמו. אמ' לשנים גזלתי את אחד מכם מנה ואחד מכם מאתים, ואיני יודע אי זה מכם, נותן לזה מאתים ולזה מאתים, ואם לאו היה לו לשתוק. זה אומ' מאתים שלי, וזה אומ' מאתים שלי, נותן להם מנה, והשאר לא יתן להם, עד שיעשה ביניהן פשרה.

ו שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים, בשעת התביעה זה אומ' מאתים שלי, וזה אומ' מאתים שלי, נותן לזה מנה ולזה מנה, והשאר יהא מונח עד שיבוא אליהו. אמ' ר' יוסה אם כן מה הפסיד הרמאי, אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו. וכן שני כלים, אחד גדול ואחד קטן.

ז המפקיד פירות אצל חבירו אפי' הן אובדין לא יגע בהן, לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשרות על מקום אחר. רבן שמעון בן גמליאל אומ' באובדין ימכור בפני בית דין, מפני שהוא כמשיב אבידה לבעלים.

ח המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו, יין והחמיץ, שמן והבאיש, אפי' הן אובדין לא יגע בהן דברי ר' מאיר. וחכמים אומ' עושה אותן דמים בבית דין, מוכרן לאחרים ואין מוכרן לעצמו.

ט כיוצא בו, גבאי צדקה שלא מצאו עניים לחלק להן את הפת, מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן. גבאי צדקה פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן. המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה יוציא לו חסרונו. במה דברים אמורים בזמן שעירבן עם פירותיו, אבל אם היו מונחין בפני עצמן יאמר לו הרי שלך לפניך. אחד מערב, ואחד קורא שם מעשר שיני.

י במתיקה ושאר מיני קטניות לא נתנו להן חכמים שיעור. אמ' בן עזיי הוחזק כוחו של ר' עקיבא שנתן שיעור לאילו ולא נתן שיעור לאילו. אמ' ר' יוחנן בן נורי מה איכפת להן לעכברין, אוכלין בין מהרבה בין מקימעה, אין יוצא לו חסרונו אלא לכור בלבד. אמ' ר' יהודה במה דברים אמורים בזמן שמדד לו מתוך ביתו, אבל אם מדד לו מתוך גרנו, אין יוצא לו חסרונו, מפני שהן מותירות. אמרו לא מפני שהן שתפו רוח, אלא מפני שהן אובדות. וכן היה ר' יהודה אומ' לא אמרו שמרים ודבר אחר אלא בשמן בלבד, שפעמי' שאדם לוקח מחבירו שמן מזוקק בלא פקטין.

יא שאל ר' יוסה לחכמים הרי שהפריש עשר כורין למאה, ומדד את המעשר ופחת מהן מהו, אמ' לו כשם שפחת מעשר כך פחתו חולין. ואע"פ שלא פחתו חולין, מותר. מדד את החולין והותירו מהו, אמרו לו כשם שהותירו את החולין כך הותיר את המעשר. ואע"פ שלא הותיר מעשר, מותר. יש לו חולין ומעשר שני ומבקש למוכרן, אי זה מהן מוכר תחלה. אמרו לו מוכר את החולין ואחר כך מעשר שני.

יב השולח יד בפקדון, בית שמיי או' ילקה בחסר וביתר. כיצד, הפקיד לו משתים ועמדו מארבע, מארבע ועמדו משתים, נותן לו משתים.

יג הזהב קונה את הכסף. כיצד, נתן לו דינר זהב בעשרים וחמשה כסף הרי זה קנה כל מקום שהוא, אבל אם נתן לו עשרים וחמשה כסף בדינר זהב הרי זה לא קנה עד שעה שימשוך. הנחשת קונה את הכסף. כיצד, נתן לו שלשים איסר בדינר כסף הרי זה קנה כל מקום שהוא, אבל אם נתן לו דינר של כסף בשלשי' איסר הרי זה לא קנה עד שימשוך.

יד הסימון קונה את המטבע. כללו של דבר, כל שנקנה קונה. טלית קונה דינרי זהב, רבי שמעון אומ' אף כשאמרו טלית קונה דינרי זהב בכל מקום כך הלכה, אבל מי שפרע

מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו. והנושא והנותן בדברים אין לו עליו אונאה, אבל אמרו חכמים כל המבטל את דבריו אין רוח חכמים נוחה הימנו.

טו ההונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע, שתות למקח. עד מתי מותר להחזיר, עד כדי שייראה לתגר או לבקי.

טז הורה ר' טרפון וגו' עד אחד הלוקח ואחד המוכר וגו'. מי שהוטל עליו, ידו על העליונה. כיצד, מכר לו חלוק שוה חמש בשש, ידו של לוקח על העליונה, רצה או' לו תן לי סלעי, רצה או' לו הילך חלקך ותן לי מעותיי, אבל אם מכר לו שוה שש בחמש, יד מוכר על העליונה, רצה אומ' לו תן לי סלעי, רצה אומ' הילך מעותיך ותן לי חלוקי. ור' אומ' לעולם יד המוכר על העליונה. וכשם שהמוכר יכול לחזור בו, כך הלוקח יכול לחזור בו. ר' שמעון אומ' המוכר יכול לחזור בו, הלוקח אין יכול לחזור בו, שכבר קבל הלה את מעותיו.

יז סלע כמה תהא חסירה ולא יהא בה אונאה, סלע ארבעה איסרות, ודינר איסר, דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומ' סלע ארבעה פונדיונות, ודינר פונדיון. ר' שמעון או' סלע שמנה פנדיונות, ודינר שני פונדיונין. יתר על כן, היה מוציאה בשויהה.

יח הסלע עד שקל, והדינר עד רובע, פחות מיכן, אפי' איסר אין רשיי להוציאה.

יט לא ימכרנה לא לתגר, ולא לחרג, ולא לחרם, מפני שמרמא בה את אחרים. אבל נוקבה ותולה בצואר בנו. וכשם שאתה אומ' בחולין, כך אתה אומ' במעשר שני, ובלבד שלא יתכוין (לה) להטיל סלע על השני. ההונאה שמנה כסף. במה דברים אמורים בדינרין, ובסלעין, אבל בדינרי זהב, ובמטבעות של נחשת, היה מוציאן בשויהן.

כ עד מתי מותר להחזיר, בכרכין עד כדי שיראה לשלחני, ובכפרים עד ערבי שבתות, שכן דרך השוק להיות עומד בעיירות מערב שבת לערב שבת.

כא ואם היה מכירה וגו'. ההונאה ארבעה כסף, והטענה שתי כסף. במה דברים אמורים בזמן שמכר לו סתם, אבל אם קצץ עמו אין כלום אחר הקצה.

כב הנושא ונותן באמונה, והאומ' לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה.

כג ולא יהא מוכר לא את היפה בשויהה, ולא את הרעה באמונה אלא או שתיהן בשויהן, או שתיהן באמונה. מחשב עמו שכר חמור, שכר החמר, שכר הפונדוק, ולא יהא מחשב עמו שכרו, מפני שנוטל שכרו.

כד ר' יהודה אומ' ספר תורה, בהמה ומרגלית אין להן אונאה. ספר תורה, מפני שאין לו דמים, בהמה ומרגלית, מפני שרוצה לזווגן. אמרו לו והלא כל דבר רוצה לזווגו. ר' יהודה בן בתירה או' הסוס, והסיטום, והסייף, במלחמה אין להן אונאה.

כה כשם שאונאה במקח וממכר, כך אונאה בדברים. ועוד מרובה אונאת דברים מאונאת ממון, שבאונאת אחיו הוא אומ' ולא תונו איש את אחיו, ובאונאת דברים הוא או' לא תונו איש את עמיתו ויראת מאליך, ויראת ממי שפיקד על אילו. היו חמרין מבקשין יין, ושמן, לא יאמר להן לכו אצל פלני, והוא לא מכר יין ושמן מעולם, היו חלאין באין עליו, וייסורין באין עליו, וקובר את בניו, לא יאמר לו כדרך שאמרו חביריו לאיוב הלא יראתך כסלתך זכר אתה אין כת' כאן, אלא זכר נא וגו'. ר' יהודה או' אף לא יתלה את עיניו ויאמר לו בכמה חפץ זה, והוא אין רוצה ליקח. ראה גר שבא ללמוד תורה, לא יאמר לו ראו מי שבא ללמוד תורה, שאכל טריפות ונבלות שקצים ורמשים, וכן הוא או' ויען איש משם ויאמר ומי אביהם, וכי יש אב לתורה, והלא כבר נאמ' מה שמו ומה שם בנו כי תדע, ואו' בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת.

כו אין מערבין פירות בפירות, ואפי' חדשים בחדשים וישנים בישנים, ואין צריך לומ' חדשים בישנים וישנים בחדשים. אפי' סאה בדינר וסאה בדינר וטריסית, לא יערבם וימכרם סאה בדינר. אין מערבין יין חדש בחדש וישן בישן, ואין צריך לומ' חדש בישן וישן בחדש. ולא קשה ברך, ור' יהודה מתיר קשה ברך, מפני שהוא משביחו. וכן היה ר' יהודה או' מין אחד המשביח את חבירו, מותר. שני מינין המשביחין את אחד אסור.

כז אין מערבין שמרי יין ביין, אבל נותנין לו שמריו. כיצד, היה שופה יין לחמרין נותן לו שמרי אותו יין, אבל לא שמרי יין אחר. אף כשאמרו נותן לו שמריו, נותן לו של היום היום, ושל מחר למחר, אבל לא של היום למחר, ושל מחר להבא. לא יערבם חנוני וימכרם בחנותו, אלא אם הודיע. לא ירביץ חנוני לתוך חנותו יין ושמן, מפני שגונב דעת הבריות. מקום שנהגו להטיל מים למחצה, לשליש, ולרביע, יטילו, ואין משנין ממנהג המדינה.

כח חומטון בתבואה, קב בכור, ואינו חושש. ובעלי בתים מטילין כל צרכן. חנוני צורר ומניח על פי המגורה.

כט אין מסרטין את הבהמה, ואין נופחין בקרבים, ואין מטילין בשר לתוך המים.

פרק ד

א המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו, לא כל הימנו לאבד זכותו של זה.

ב מרבין על השכר, ואין מרבין על המכר, שנ' אם כסף תלוה את עמי וגו' כנשה. מה מלוה מיוחדת לא מה שאת נותן לו את נוטל הימנו, יצאו אילו שמא את נותן לו את נוטל ממנו. רבן שמעון בן גמליאל או' אף מרבין על המכר בהקדש. כיצד משכיר אדם מעותיו, לשלחני להתנאות בהן, ולהתלמד בהן, ולהתעטר בהן. נגנבו, או אבדו, חייב באחריותן. ניטלו (נוטל) מלפניו באונס, הרי הוא כנושא שכר, נשתלט עליהם, אסור משום רבית. ואם עשה כן בהקדש, הרי זה מעל. שנה האמורה בבתי ערי חומה הרי זו רבית, אלא שהתרתו תורה. חייב לו מעות, וכתב לו שדהו מכר, בזמן שהמוכר אוכל פירות, מותר, הלוקח, אסור. ר' יהודה או' בין זה ובין זה מותר. אמ' ר' יהודה כך היה ביתוס בן זונן עושה על פי ר' לעזר בן עזריה. אמרו לו משם ראיה, אלא שהמוכר אוכל פירות.

ג יש דברים שהן רבית ואינן רבית. לוקח אדם הלואתו של חבירו בפחות, ושטרותיו בפחות. יש דברים שאינן רבית, אבל אסורין מפני ערמת רבית. כיצד, אמ' לו הלויני מנה, אמ' לו אין לי מנה, טול לך סאה של חטין, אע"פ שחזר ולקח ממנו עשרים וארבע אינן רבית, אבל אסורין משום [ערמת] רבית.

ד המוכר שדה לחבירו, ואמ' לו על מנת שיהא בה עריס, ועל מנת שאהא בה שות', ועל מנת שהמעשרות שלי, כשתמכרנה מכרה לי בדמים הללו, אימתי שתרצה אני בא נותן דמה ונוטלה, מותר.

ה היה חייב לו מעות, והשכיר לו בית מדינר לחודש והיה יפה סלע לחדש, אסור. השכיר ממנו בדינר לחדש והיה יפה סלע בחדש, מותר.

ו משכן לו בית, משכן לו שדה, ואמ' כשתמכרם מכרם לי בדמים הללו, אסור, אמ' לו בשויהן, מותר.

ז היה מוליך חבילה ממקום למקום, ואמ' לו תנה לי ואני נותנה לך כדרך שאתה נותן לי ממקום פלני, כל זמן שאחריות הנותן, מותר, והמקבל, אסור.

ח היה מוליך פירות ממקום היוקר למקום הזול, ואמ' לו תנם לי ואני אעמידם לך במקום היוקר כשער הזול מפירות שיש לי, אם יש לו באותו מקום, מותר, ואם לאו, אסור. אבל חמרין מקבלין מבעל הבית ומעמידין למקום היוקר כשער הזול, ואין חוששין.

ט היו חמרין ופועלין עומדין עליו בשוק, ואמ' לשלחני תן לי בדינר מעות ואפרנסם, ואני נותן לך יפה דינר וטריסית ממעות שיש לי בכיס, אם יש לו בכיס, מותר, ואם לאו, אסור.

י מה שאירש מאבא מכור לך, לא אמ' כלום, מה שתעלה מצודתי מכור לך, לא אמ' כלום. מה שאירש מאבא היום מכור לך, מה שתעלה מצודתי היום מכור לך, דבריו קיימין.

יא המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר, הרי זה נותן לו שכרו כפועל בטל, דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומ' אפי' אכל פתו בצרו, ואפי' אכל עמו שתי גרוגרות, זהו שכרו. ר' שמעון או' נותן לו שכרו משלם, אינו דומה העושה מלאכה ליושב ובטל, ואינו דומה היושב בחמה ליושב בצל, אבל אמ' לו בשליש אתה שותף לי, והשליש עשוי לך הדבר כבטלה, מותר.

יב המושיב את חבירו בחנות למחצי' שכר, אם היה אומן לא יעסוק באומנותו, לפי שאין עיניו על החנות בשעה שעוסק באומנותו, ואם היה עושה עמו בחנות, מותר.

יג המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר, לא יהא לוקח ומוכר דברים אחרים, ואם לקח ומכר, המכר לאמצע.

יד הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר, הרי זה מחשב עמו שכר בית, שכר בטלה. ואי זה שכר בטלה, בשעה שלוקח ובשעה שמוכר. אחד לוקח ושנים מוכרין, מחשב עמו שכר מכירה, אחד מוכר ושנים לוקחין, מחשב עמו שכר לקיחה. אחד מוכר ואחד לוקח, שנים לוקחין ושנים מוכרין, אע"פ שמעדיפין זה על זה אין בכך כלום. אבל אם אמ' לו שכר בית משלי ושכר בטלה משלך, בשליש אתה שותף לי והשליש עשוי עליך בבטלה, מותר.

טו הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר, לא יאמר לו הרי הן עשויות עליך למחצה, לשליש, ולרביע, אלא מחשב עמו שכר בטלה. היו פירותיו מופקדין אצלו, ואמ' לו הרי הן עשויות עליך למחצה, לשליש, ולרביע, הרי זה מחשב עמו שכר בית, שכר בטילה מעכשיו. אם אמ' לו יוצא שכר כתף בשכר עלייה, מותר.

טז הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצי' שכר, ואמ' לו קרוב הפסד ורחוק שכר, מותר משום רבית, וזו היא מדת צדיק. קרוב לשכר ורחוק להפסד, אסור משם רבית, וזו היא מדת רשעים. קרוב זה וזה ורחוק זה וזה, מותר משום רבית, וכך כל אדם נוהגין.

יז הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר, ואמ' לו הילך מנה ואין אני יכול לעמוד על הפרטרוט, אסור. ראה פירות שהוקרו, ואמ' לו הילך מנה ויכולני לעמוד על הפרוטרוט, מותר.

יח הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר, ורצה אחד מהן ליישנן, חבירו מעכב על ידו. ר' יהודה או' אם היתה ערב שביעית, מותר, שמתחלה לא לקחו אלא על מנת כן. וכן היה ר' יהודה אומר בשלשה פרקים מוכרין את הזרע, בפני הזרע, ובשעת

הזרע, ובפרס הפסח, ובשלשה פרקים מוכרין את היין, בפרס הפסח, ובפרס העצרת, ובפרס החג, ובודקין אותו בשלשה פרקים. ושמן מוכרין אותו מן העצרת ועד החג.

יט הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר, לא יהא לוקח בשלו חטין ובשל חבירו שעורין, אלא או בכולן חטין, או בכולן שעורין, כדי שיהו מעות שניהן שוות בחבילה.

כ הנותן מעות לחבירו ליקח בהן חטין, ולקח בהן שעורין, שעורין ולקח בהן חטין, ידו על התחתונה. אם פיחתו, פיחתו לו, ואם הותירו, הותירו לאמצע.

כא הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר, רשיי הלוקח ליקח בהן כל מין שירצה, ובלבד שלא יקח בהן לא כסות, ולא עצים. הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר, רשיי הלוקח ליקח לו מאותו המין. וכשהוא מוכר אין מוכר כולן כאחד, אלא אילו בפני עצמן ואילו בפני עצמן.

כב הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר, ובאחרונה אמ' לו לא לקחתי, אין לו עליו אלא תרעומת. ואם יש עדים שלקח ומכר, מוציאין ממנו על כרחו.

כג היה חייב לו מעות ובא ליטול ממנו פירות בגורן, אמ' לו צא ועשם עלי כשער השוק ואני נותן לך מיכן ועד שנים עשר חודש, הרי זו רבית, שלא כאיסורו [בא]. שבא ואמ' הלויני כור אחד של חיטין ואני נותן לך כשער שאתה מוכר בו, מותר.

כד משכרת אשה לחבירתה תרנגולת לישב על הביצים בשני אפרוחים בשנה, ואינה חוששת.

כה האשה שאמרה לחברתה תרנגלת משלי ובצים משליכי, ואנו חולקין את האפרוחין, ר' יהודה מתיר, ור' שמעון אוסר.

פרק ה

א קבל ממנו מאה צאן במאה של זהב, למחצה, לשליש, ולרביע, ואני נוטל סלע מכל אחד ואחד באחרונה, אסור. למחצה, לשליש, ולרביע, מחצה למזונות ומחצה לבטלה, ואני נוטל מכל אחד ואחד באחרונה, מותר.

ב קיבל הימנו מאה עגל במאה של זהב למחצה, לשליש, ולרביע, ואני נוטל דינר זהב מתוך חלקך באחרונה, אסור. למחצה, לשליש, ולרביע, מחצה למזונות ומחצה לבטלה, ואני נוטל דינר זהב מתוך חלקך באחרונה, מותר.

ג אין שמין בכורות תמימין לישראל, אבל שמין להן בכורות בעלי מומין, ושמין בכורות תמימין לכהנים, ואין צריך לומר בעלי מומין.

ד אין שמין לא את העזים, ולא את הרחלים, ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל. ר' יוסה בי ר' יהודה או' שמין את העזים, מפני שהן חולבות, ואת הרחלים מפני שהן גוזזות, ואת התרנגלת, מפני שעושה ואוכלת.

ה השמה תרנגלת מחברתה, מטפלת באפרוחיה כל זמן שצריכין לאמן. מיטפל אדם בבהמה טמאה שנים עשר חדש, באדם, עשרים וארבעה חדש.

ו מקום שנהגו לעלות שכר כתף למעות, מעלין, לבהמה, מעלין. ואין משנין ממנהג המדינה. רבן שמעון בן גמליאל או' שמין עגל עם אמו, וסיח עם אמו, ואע"פ שמעלה שכר כתף למעות, ואין חושש משם רבית.

ז השם בהמה מחבירו, עד מתי חייב ליטפל בה, סימכוס אומ' בבהמה דקה שלשים יום, ובגסה חמשים יום. ר' יוסה או' בדקה שלשה חדשים, מפני שטיפולה מרובה. יתר על כן, בכולן אם היה חלקו של בעל הבית שם עליו, אין משנין ממנהג מדינה.

ח השם בהמה טמיאה מחבירו, עד מתי חייב ליטפל באתונות, סמכוס אומ' באתונות שמונה עשר חודש, ובגודרות עשרים וארבעה חדש. ואם עמד עליו בתוך הזמן, חבירו מעכב על ידו, אבל אינו דומה טיפולה של שנה ראשונה בטיפולה של שנה שנייה.

ט השם בהמה מחבירו, אין פחות משנים עשר חדש. עשה בה כל ימות החמה ומבקש למוכרה בימות הגשמים, יכול לעכב על ידיו עד שיאכילנה כל ימות הגשמים. האכילה כל ימות הגשמים ומבקש למוכרה בימות הגשמים, יכול לעכב על ידיו עד שיעשה בה כל ימות החמה.

י השם בהמה מחבירו, מתה בכוסיא משלם כולה, שלא בכוסיא, משלם חציה, שכך הוא כותב לו אם תמות בכוסיא אשלם כולה, שלא בכוסיא אשלם פלגא.

יא שמה במנה והשביחה והרי הוא יפה מאתים זוז, מתה [בכוסיא משלם ששה של זהב, דלא בכוסיא, משלם חמשים זוז.

יב שמה במנה והכחישה והרי יפה חמשים זוז, מתה] בכוסיא משלם שלשה של זהב, שלא בכוסיא, משלם חמשים זוז.

יג רבן שמעון בן גמלי' או' מפרין על שדהו. כיצד, קיבל ממנו שדה בעשרת כורין חטין, ואמ' לו תן לי מאתים דינר ואפרנסה, ואני נותן לך שנים עשר כור בשנה, מותר, אבל אין מפרין לא על ספינתו, ולא על חנותו, ולא על כל דבר שאינו עושה ואוכל.

יד מקבל אדן צאן ברזל מאשתו, והולדות והגיזין שלו, ואם מתו חייב באחריותו. אי זהו צאן ברזל, היו לפניו מאה צאן, ואמ' לו הרי הן עשויות עליך למחצה, לשליש, ולרביע,

במאה של זהב, הולדות והגיזין שלך, ואם מתו אתה חייב באחריותן, ואתה מעלה לי סלע מכל אחת ואחת, מותר. מקבלין צאן ברזל מן הגוים, ושדי צאן ברזל אפי' מישראל.

טו לוה אדם מאשתו, ומבניו, ברבית, אלא שמחנכן ברבית. אין ישראל רשיי ללוות שקל ולהלוות בסלע, אבל גוי רשיי ללוות בשקל ולהלוות בסלע.

טז ישראל שלוה מעות מן הגוי ומבקש להחזירן לו, מצאו חבירו ואמ' לו תנם לי ואני נותן לך כדרך שאתה נותנן לו, אסור. ואם העמידו אצל גוי, מותר.

יז וגוי שלוה מעות מישראל ומבקש להחזירם לו, מצאו ישראל אחר אמ' לו תנם לי ואני נותנם לך כדרך שאתה נותנם לו, מותר. ואם העמידו אצל ישראל אסור.

יח ישראל שאמ' לגוי הילך שכרך וצא והלוה מעותי ברבית, אסור, וגוי שאמ' לישראל הילך שכרך והלווה מעותי ברבית, מותר, אבל אסור מפני מראית העין.

יט מעותיו של ישראל מופקדות אצל הגוי, מותר להלוותן ברבית, ושל גוי המופקדות אצל ישראל, אסור להלוותן ברבית. זה הכלל, כל שבאחריות ישראל, אסור, וכל שבאחריות גוי, מותר.

כ ישראל שנעשה לו גוי אפוטרופוס, או סנטר, מותר ללוות הימנו ברבית, וגוי שנעשה לו ישראל אפוטרופוס, או סנטר, אסור ללות הימנו ברבית. ישראל הלוה מן הגוי, וגוי הלוה מישראל, אחר נעשה לו ערב, ואינו חושש.

כא ישראל שלוה מעות מן הגוי, וגוי שלוה מעות מישראל, ונתגייר, בין שזקפן עליו עד שלא נתגייר ובין שזקפן עליו משנתגייר, גובה את הקרן ואינו גובה את הריבית דברי ר' מאיר. ר' יוסי או' גוי שלוה מעות מישראל ונתגייר, בין שזקפן עליו במלוה עד שלא נתגייר ובין שזקפן עליו במלוה משנתגייר, גובה את הקרן, ואינו גובה את הריבית, וישראל שלוה מעות מן הגוי ונתגייר, וזקפן עליו במלוה עד שלא נתגייר, גובה את הקרן וגובה את הריבית, משנתגייר, גובה את הקרן ואין גובה את הריבית.

כב המלוה את חבירו בריבית, ובא לפני בית דין, קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית דברי ר' מאיר, שהיה ר' מאיר או' שטר שיש בו ריבית קונסין אותו, ואינו גובה לא את הקרן ולא את הריבית. וחכמים או' גובה את הקרן ואינו גובה את הריבית.

כג המוציא שטר רבית, יקרענה. בא לפני בית דין, יקרעוהו. רבן שמעון בן גמליאל או' הכל כמנהג המדינה.

כד המלוה את חבירו ברבית, והלך הלה וירש עליו שטרי רביות, ואמ' לו צא שלי בשלך, מותר. אם באו לבית החשבון, אסור.

כה המלוה את חבירו בריבית, ועשה תשובה, חייב להחזיר. מת, והניח לפני בניו, לא יחזירו בניו, על זה נאמ' יכין וצדיק ילבש וגו'.
כו אבל הניח להן אביהן פרה, שדה, וטלית, וכל דבר שיש בו אחריות, חייבין להחזיר.

פרק ו

א אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער. אפילו ישנות הולכות מארבע אין פוסקין על החדשות מארבע עד שיצא השער לחדש ולישן. יצא השער לאחרים, אע"פ שאין לו, מותר לקוץ הימנו. במה דברים אמורים בזמן שמוצא ליקח באותו השער, אבל אם היו לקוטות, והולכות מארבע, והוא אינו מוצא ליקח אלא משלש, הרי זה אינו פוסק עד שיצא השער ללוקח ולמוכר.
ב ופוסק עמו על הגדיש של תבואה, ועל העביט של ענבים, ועל המעטין של זתים, אע"פ שלא יצא השער, אבל אחרים לא יקיצו על גביו.
ג ופוסק עמו על הזבל באשפות כל ימות השנה, אע"פ שאין לזה יש לזה. אין פוסקין על הביצים של יוצר אלא עד שייעשו. אמ' ר' יוסי במי דברים אמורי' באילו העושין בעפר לבן, אבל באילו העושין בעפר שחור, כגון כפר חנניה וחברותיה, כפר שיחין וחברותיה, מותר לקוץ, שאע"פ שאין לזה יש לזה.
ד אין פוסקין על החלב, ועל הגיזין, אלא עד שייעשו. התחיל לחלב, מותר לקוץ, התחיל לגוז, מותר לקוץ.
ה אין פוסקין לא על האפרוחין, ולא על הפרגיות, ולא על הדגים שבטבריא, ולא על חבילי קש, אבל פוסקין על הביצים, ועל הצפרים, ועל הדגים שבשאר כל מקומות, ועל חבילי עצים. זה הכלל, כל שיש לו גורן קוצץ עמו כשער גורן, וכל שאין לו גורן פוסק עמו כשעה שירצה.
ו היה לפניו מאה צאן, ואמ' לו הרי גיזיהן של אילו עשויות עליך במאה של זהב, מותר. מליטרא כך וכך, אסור. ואם יש לו, מותר לגוז וליתן לו. היו לפניו מאה כור, ואמ' לו קמה זו עשויה עליך במאה של זהב, מותר. מכור כך בכך, אסור, ואם יש לו מותר לקצור וליתן לו.
ז אומ' אדן לחבירו הילך מאתים זוז על מה ששדך עושה, ובלבד שלא יאמר לו מארבע בסלע, מסאתים בסלע.
ח מלוה אדם את עריסיו מארבע בסלע, מסאתים בסלע. במה דברים אמורי' בזמן שלא ירד לתוך שדהו, אבל אם ירד לתוך שדהו הרי הוא כאחד מכל אדם.

ט פוסק אדם עם עריסיו לזרע. להוצאה, הרי זה אסור. ולא עוד אלא אפי' זרע והותיר בסאה, בסאתים, לא יוציאם לאמצע לתוך שדהו עד שיעשם עליו דמים.

י פסק הימנו חיטין ונתן לו שעורין, שעורין, ונתן לו חטין, אסור. לא יאמר לו הילך מנה וצא וקח לך מן השוק, אלא לוקח ונותן לו. או' אדן לחבירו הלויני חבית של יין עד שיבא בני, או עד שאפתח את הדות. היתה לו חבית בתוך הדות, ונפתחה הדות ונפלה ונשברה, אע"פ שחייב באחריותה, מותר. והילל אוסר. למה זה דומה לנותן מעות לחבירו ליתן לו פירות בגורן ונגנבו, או אבדו, חייב באחריותן, אם פחתו, או הותירו, חייב להעמיד לו.

יא לקח הימנו לגין, וחצי לגין, רביעיות, ושמיניות, רשיי שיאמר לו תן לי מיד בפחות, ואינו חושש משם רבית.

יב כיוצא בו, הלוקח מקח מחבירו על מנת ליתן לו מיכן עד שנים עשר חודש, רשיי שיאמר לו תן לי מיד בפחות, ואינו חושש משם ריבית.

יג המוכר יין ושמן לחבירו כל ימות השנה חייב להעמיד לו כדרך שהעמיד בקטלזין. ולא יהא מוכר את החבית בשלשה שערים, ואם היה מסביב והותיר מוכר את השאר באי זה מהן שירצה.

יד איגראנמין היה בירושלם, ולא היו ממונין על השערים, אלא על המדות בלבד. כשהיתה חבית נמכרת בירושלם בשלשה שערים, פיה, שוליה, ואמצעיתה. אומ' אדם לחבירו ילך חמורי עמך היום, ושלך עמי למחר, תחרוש פרתי עמך [היום, ושלך עמי למחר, אבל לא יאמ' לו חמורי עמך היום למזרח, ושלך עמי למחר למערב, החרש פרתי עמך היום] במזרח, ושלך עמי למחר במערב, ואם היה שכר שוה, הרי זה מותר.

טו ר' יהודה אומ' כל ימי הגריד אחד, וכל ימי הרביעה אחד. האומר לפועל הילך מנה זה ויהא בידך שתעשה עמי בפעולה לגורן מדינר ליום, והיה יפה סלע ביום, אסור. הימנו מדינר ליום, והיה יפה סלע ביום מותר.

טז הנותן מעות לחבירו ליתן לו פירות בגורן, חייב להעמיד לו בשער בינוני, ואי זה שער בינוני, היו הולכות מתשע ומעשר ומשמנה, נותנין לו מתשע. בשער הזול, נותנין לו כשער הזול, בשער היוקר, נותנין לו כשער היוקר. ר' יהודה אומ' לעולם נותנין לו כשער הזול שלא יאמר לו תן לי כשער הזול, אלא או' לו תן לי מעותי, שלוקח אני בהן כשער הזול. במה דברים אמורים בזמן שמוצא ליקח בכל מעות שנתן לו, אבל אין מוצא ליקח אלא כור אחד בסלע, נותן לו כור אחד בסלע, והשאר נותן לו כשער בינוני. ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב פוטרין בלבלר, ופטרו את המלוה מללקות, מפני שהוא בקום עשה.

יז אמ' ר' יוסי בוא וראה כמה סמיות עיניהם של מלוי רבית, אדם קורא את חבירו עובד ע"ז, ומגלה עריות, ושופך דמים, מבקש שיפול עמו לחייו. והלה מביא את הלבלר ואת הקולמוס ואת הדיו ואת השטר ואת העדים ואו' בואו וכתבו עליו, שאין לו חלק במי שפקד על הריבית, וכותב ומעלה בעירכיים, וכופר במי שאמר והיה העולם, הא למדת שמלוי ריבית כופרין בעיקר. ר' שמעון בן לעזר או' יתר על מה שמרויחין הן מתחייבין, שהן עושין את התורה פליסטיר ואת משה טפיש ואומרין, אילו היה משה יודע שכך היו מרויחין, לא היה כותב. ר' עקיבא או' קשה ריבית שאף שאילת שלום רבית, כיצד, והוא לא שאל בשלומו בימיו עד שלוה ממנו, והקדים לו שאילת שלום, הוי אף שאילת שלום ריבית.

יח ר' שמעון אומ' כל שיש לו מעות ואין מלוי אותן בריבית, עליו הכתו' אומ' כספו לא נתן בנשך, הא למדת שמלוי ריבית מתמטמטין והולכין מן העולם. מטמוט זה איני יודע מה היא, כענין שנ' הצל לק' למות ומטים וגו'.

פרק ז

א השוכר את הפועלין, בין שהטעו את בעל הבית, ובין שבעל הבית הטעה אותן, אין להן זה על זה אלא תרעומת. במה דברים אמורים, בזמן שלא הלכו אבל שכר את החמרין והלכו ולא מצאו, שכר את הפועלין הלכו ומצאו את השדה כשהיא לחה, נותן להם שכר בטלים, שאינו דומה עושה מלאכה ליושב ובטיל, ואינו דומה הבא טעון לבא ריקן. במה דברים אמורים, בזמן שלא התחילו, אבל אם התחילו הרי אילו שמין לו. כיצד, קבל הימנו קמה לקצור בשתי סלעים, קצר חציה והניח חציה, טלית לארוג בשתי סלעים, ארג חציה והניח חציה, הרי אילו שמין לו. כיצד שמין לו, אם היה מה שעשה יפה ששה דינרין, נותן לו סלע, או יגמור מלאכתו, ואם היה יפה סלע, נותן לו סלע. ר' דוסה אומ' שמין על מה שעתיד להעשות, אם היה מה שעתיד ליעשות יפה חמשה דינרין, נותנין לו שקל, או יגמור מלאכתו, ואם היה שוה שקל, נותנין לו שקל. במי דברים אמורים בדבר שאינו אבד, אבל בדבר שהוא אבד, שוכר עליהן, או מטען. כיצד, או' לו סלע פסקתי לך, הריני נותן לך שתים. הילך ושב ושכור ממקום אחר, בא ונוטל מזה ונותן לזה. במה דברים אמורים, בזמן שפורק עליו במקום שאינו מוצא לשכור, אבל ראה חמרין ממשמשין ובאין, ואמ' לו צא ושכור אחד מאילו, אין לו עליו אלא תרעומת.

ב השוכר את הספינה ופירקה עליו באמצע הנמיל, אין לו עליו אלא תרעומת.

ג השוכר את הפועל ומת לו מת, או שאחזתו חמה, הרי אילו שמין לו. כיצד שמין לו, אם היה שכיר חודש נותנין לו לפי שכירותו, קבלן, נותנין לו לפי קבלנותו. השוכר את הפועל להביא שליחות ממקום למקום והלך ולא הביא, נותן לו שכרו משלם.

ד השוכר את הפועל להביא קנים ודוקרנים לכרם והלך ולא הביא, נותן לו שכר משלם. השוכר את הפועל להביא ענבים, ותפוחים, ודרמסקנות לחולה, והלך ומצאו שמת, או שהבריא, לא יאמר לו טול מה שהבאת בשכרך, אלא נותן לו שכרו משלם.

ה השוכר את הפועל לחרוש, לא יאמר לו בוא ונכש, לנכש, לא יאמר לו בא וחרוש, לחרוש בשדה זו, לא יאמר לו צא וחרוש בשדה אחר', לנכש בשדה זו, לא יאמר לו בא ונכש בשדה אחרת.

ו שכרו לנכש וגמר את שדהו, לא יאמר לו בא ועדר שני גפנים. שכרו לעדר וגמר את שדהו, לא יאמר לו בא ונכש שתי גפנים. גמר בחרישו בחצות היום, [לא יאמר לו בוא וחרוש בשדה אחרת, שאמר לו פרנס לו מלאכה מתוך שלך, או תן לי שכרי במה שעשיתי. גמר ניכוש בחצות היום, לא יאמר לו בוא ונכש בשדה אחרת, שיאמר לו פרנס לי מלאכה שלך, או תן לי שכרי במה שעשיתי. וכן הוא שגמר חרישו בחצי היום], לא יאמר לו הריני חורש בשדה פלנית, גמר את נכושו בחצי היום לא יאמר לו הריני מנכש עמך בשדה פלנית. ואם התנה עליה מתחילה על מנת כן, הרי זה מותר. רשיי בעל הבית לשנותו למלאכה קלה, אבל לא למלאכה חמורה. הא כיצד, שכרו לנכש בשדהו וגמר את שדהו, ואו' לו מדעתו בוא ועדר שתי גפנים. שכרו לעדר וגמר את שדהו או' לו על כרחו בוא ונכש שתי גפנים.

ז השוכר את הפועלין לעשות בתוך שלו, וטעו ועשו בתוך של חבירו, הוא נותן להן שכרן משלם, וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שהתנו אותו. הראם בתוך שלו, והלכו ועשו בתוך של חבירו, הוא אין נותן להם כלום, והן הולכין ונוטלין מבעל הבית מה שהתנו אותו. השוכר את החמור והבריקה, או נשתטתה, אינו חייב להעמיד לו חמור. מתה, או שנטלתה אנגריא, חייב להעמיד לו חמור. ר' שמעון בן אלעזר אומר אם כדרך הליכתה נוטלה אינו חייב להעמיד לו חמור, אם שלא כדרך הליכתה נוטלה, חייב להעמיד לו חמור. וכן היה ר' שמעו' בן לעזר או' האומ' לחבירו שכור לי חמורך וארכב עליו מיכן ועד מקום פלני, הבריקה, או נשתטה, חייב להעמיד לו חמור. חמורך זו, אפי' מתה, אפי' נטלתו אנגריא, חייב להעמי' לו חמור.

ח השוכר את הפועל ונזדמן לו אנגריא, לא יאמר לו הרי זה לפניך, אלא נותן לו שכרו במה שעשה.

ט המשכיר בהמה לחבירו לא ישנה לו את הבהמה. השכיר לו חמור לא יושיבנו על הפרד, פרד, לא יושיבנו על הסוס, סוס, לא יושיבנו בקרון.

י השוכר את החמור להביא לתך חטין, והביא שש עשרה שעורים, פטור. ואם הוסיף על משאו חייב. וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב, סמכוס או' משם ר' מאיר קב לכתף, שלש סאין לעגלה, וספ', לפי מה שהיא. השוכר את החמור להרכיב איש, לא ירכיב אשה, אשה, מרכיב איש, להרכיב אשה, מרכיב אשה עליה בין מעוברת ובין מניקה.

יא השוכר את החמור לרכוב עליה, בעל הבית נותן כיסתו ומזונותיו וכלי תשמישו עליו, יתר על כן, חמר מעכב על ידו. חמר נותן שעורין ותבן ומזונותיו עד שמגיע ללינה, יתר על כן, בעל הבית מעכב עליו.

יב השוכר את החמור וטענו דברים האסורין, נטלום ממנו חרמין, או מוכסין, חייב. ואם הודיעו שהוא מוכס כדרך המוכסין, פטור.

יג שיירה שהיתה מהלכת במדבר, ונפל עליה גייס וטרפה, מחשבין לפי ממון, ואין מחשבין לפי נפשות. אם שלחו טייר לפניהן, אף מחשבין לפי נפשות, ואין משנין ממנהג הולכי שיירה.

יד ספינה שהיתה באה בים, ועמד עליה נחשול והקילו ממשאה, מחשבין לפי משוי ואין מחשבין לפי נפשות, ואין משנין ממנהג הספינה. המשכיר לחבירו ספינה, או קרון, מחשבין לפי משוי ולפי נפשות, ואין מחשבין לפי ממון.

טו גרדי שהניח נר בצד הבגד, ודלק, חייב לשלם, מפני שהוא כנושא שכר. נפלה עליו מפולת, עד שלא נגמרה מלאכתו, חייב, משנגמרה מלאכתו, אם הודיע לבעליו, פטור, ואם לאו חייב. גמרו, ונגנב, או אבד, אם הודיע בו לבעליו, פטור, ואם לאו, חייב.

טז אמ' לו חלוק אמרתי לך, והוא או' טלית אמרת לי, על בעל הבית להביא ראיה. ר' יהודה או' אם היה עושה אצל בעל הבית, יקבל בעל הבית את שלו, אצל אומן, ובעל הבית נכנס ויוצא עליו, יקבל בעל הבית את שלו. אצל אומן, ואין בעל הבית נכנס ויוצא עליו, אומן צריך להביא ראיה.

יז אמ' לו סלע אמרתי לך, והוא אומ' שתים אמרת לי, כל זמן שאצל אומן, בעל הבית צריך להביא ראיה, אצל בעל הבית, ובתוך זמנו, אומן צריך להביא ראיה, אחר זמנו, גרדי נשבע ונוטל.

יח הנותן כליו לאומן לעשות לו, ונגמרה מלאכתו, ונגנב, או שאבד, עד שלא נתקבל שכרו הרי הוא כנושא שכר, משנתקבל שכרו הרי הוא כשומר חנם. אימתי, בזמן שתבעו, ואמ'

לו בוא וטול את שלך, לא תבעו, ולא אמ' לו בוא וטול את שלך, אע"פ שנתקבל שכרו, הרי הוא כנושא שכר.

יט האומר לחבירו השאילני ואשאילך, שמור לי ואשמור לך, הרי הוא כשומר חנם, ואינן אלא כנושא שכר. אבא שאול אומ' מותר אדם להשכיר משכונו של עני בפחות, ושל עשיר אינו רשיי ליגע בו.

פרק ח

א השוכר את הפועל לשמור לו את הפרה, לשמור לו את התינוק, אין נותן לו שכרו של שבת, לפיכך אין אחריותו עליו בשבת, ואם היה שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע, נותן לו שכרו של שבת, לפיכך אחריותן עליו בשבת. ואם היה שכיר שבת, לא יאמר לו תן לי שכרי של שבת, אלא אומ' לו תן לי שכרי של עשרה ימים.

ב אין הפועל רשיי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר את עצמו ביום, לחרוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית. לא יהא מרעיב ומסגיף את עצמו ומאכיל מזונותיו לבניו, מפני גזל מלאכתו של בעל הבית.

ג רשאין פועלין לאכול פיתן בציר, כדי שיאכלו ענבים הרבה, ורשאי בעל הבית להשקותן יין, כדי שלא יאכלו ענבים הרבה.

ד רשיי בעל הבית להרעיב ולסגיף את פרתו, כדי שתאכל הרבה בשעה שדשה, ורשיי השוכר להאכילה פקיעי עמיר, כדי שלא תאכל הרבה בשעה שדשה.

ה חמור וגמל אוכלין ממשוי שעל גבן בדרך הליכתן, ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם.

ו היה משמר ארבעה וחמשה מקשאות, לא יהא ממלא כריסו מאחת מהן, אלא אוכל מכל אחת ואחת לפי חשבון.

ז ר' יוסה בר' יהודה אומ' מה שור מיוחד דבר שעושה בידיו וברגליו ובגופו, יצא עושה בידיו, אבל לא ברגליו, ברגליו, אבל לא בגופו. מה דייש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו, יצא הלש, והמקטף, והאופה, דבר שנגמרה מלאכתו. מה דייש מיוחד דבר שגדוליו מן הארץ, יצא החולב, והמחביץ, והמגבין, דבר שאין גידוליו מן הארץ. מה דייש מיוחד דבר התלוש מן הקרקע, יצא המנכש בשום ובבצלים, דבר המחובר בקרקע. מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשרות, יצא הבודל בתמרים, ובגרוגרות, דבר שנגמרה מלאכתו למעשרות. כל שאינו כיוצא בו בא לעונת המעשרות, איסור אחר גרם לו, שכרו סתם, פודה ומאכיל, מעשיר ומאכיל, ואם קצץ עמו, הרי זה אינו אוכל.

כל שהוא כיוצא בו אינו בא לעונת המעשרות, התר אחר גרם לו, שכרו סתם, הרי זה אינו אוכל, ואם קיצץ עמו, הרי זה אוכל.

ח אוכל פועל עד שלא יתחיל במלאכה אשכל אפי' בדינר, וקישות אפי' בדינר, וכותבת אפי' בטריסית. משם ר' לעזר חסמא אמרו לא יאכל פועל יתר על שכרו, וחכמים מתירין.

ט האוכל מן התורה, לא יקלף בתאנים, ולא ימצמץ בענבים, העושה בכל גופו, אוכל בכל שעה שירצה. ר' יהודה או' אינו אוכל אלא בשעה שפורק, ובשעה שטוען, מפני גזל מלאכתו של בעל הבית.

י המרכיס בתבואה, אינו עובר משום בל תחסם, אבל מפני מראית העין מביא קרצטלין ותולה בפיה.

יא ישראל הדש בפרתו של גוי עובר משום בל תחסום, וגוי הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום בל תחסום. דש תרומה, ומעשר שני, עובר משום בל תחסום. כיצד הוא עושה, מביא קפיפות ותולה בצוארי בהמה ונותן לתוכה חולין מאותו המין.

יב החוסם את הפרה, לא יפחות לה מששת קבין, חמור, משלשת קבין. החוסם את הפרה, והמזויג את הכלאים, פטור, אין לך שהוא חייב אלא הנוהג והמנהיג בלבד.

יג אימתי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא, בזמן ששמר כדרך השומרין. נעל כראוי, וקשר כראוי, נתנו במקטורן והפשילו לאחוריו, בפונדתו, ופיה למעלה, נתנו בשידה, בתיבה, במגדל, ונעל בפניו ואבד, הרי זה נשבע ויוצא. אם יש עדים שעשה כן, פטור מן השבועה.

יד נעל שלא כראוי, קשר שלא כראוי, נתנו במקטורו והפשילו לפניו, בפונדתו, ופיה למטה, נתנו בפרפונדא, או שנתנו בראש גגו, ונגנב, או שאבד, חייב. נתנו במקום שנתן את שלו, אם ראוי לשמירה, פטור, ואם לאו, חייב.

טו אי זהו שוכר, שכר ממנו בהמה, שכר ממנו כלים. אי זהו נושא שכר, שכרו לשמר לו את הבהמה, שכרו לשמור לו את הכלים, והלכה למקום גדודי חיות וליסטין, טרפתה חיה, או שנטלוה ליסטין, הרי זה אונס. הוליכה למקום גדודי חיות, וליסטין, טרפתה חיה, או שנטלוה ליסטין, הרי זה אינו אונס. מתה כדרכה הרי זה אונס, סיגפה ומתה, אינו אונס. עלתה לראש צוקין ונפלה, הרי זה אונס, העלה לראשי הצוקין ונפלה, אינו אונס. אילו הן אונסין ששומר שכר פטור בהן, כגון שהוא אומ' ותפל שבא ותקחם וגו'.

טז זאב אחד, אינו אונס, שני זאבים, אונס. ר' יהודה אומ' בשעת משלחת זאבים אף זאב אחד אונס. גנב אחד אין אונס, שני גנבים אונס. ר' יהודה או' אם היה מזוין אף ליסטים אחד אונס.

יז רועה שהיה עומד, ובא זאב וטרף, ארי ודרס, פטור. הניח מקלו ותרמילו עליה, חייב.

יח רועה שהניח צאנו ונכנס לעיר, ובאו ליסטין ונטלום, רואין אותו כאילו הוא שם, אם יכול להציל חייב, ואם לאו, פטור.

יט מתנה שומר חנם להיות כשואל, והשואל להיות כשומר חנם, והשואל להיות כנושא שכר, והשוכר כנושא שכר, והשוכר להיות כשואל.

כ השואל את הפרה, ובא והעמידה על איבוס בעליה, ונגנבה, או אבדה, אם הודיע בה לבעלים, פטור, ואם לאו, חייב. השואל את הפרה ושאל בעלה עמה, השוכר את הפרה ושכר בעלה עמה, שאלה ושאל בעלה, שכרה ושכר בעלה, שאלה ושכר בעלה, שכרה ושאל בעלה, ומתה, או נשברה, אע"פ שהבעלים עומדין וחורשין במקום אחר, נפלה ומתה, פטור, שנ' אם בעליו עמו לא ישלם.

כא שאלה ואחר כך שאל בעלה, שכרה ואחר כך שכר בעלה, שאלה ואחר כך שכר בעלה, ומתה, או נשברה, אע"פ שהבעלים עומדין וחורשין על גבה, נפלה ומתה, חייב, שנ' בעליו אין עמו שלם ישלם.

כב הרי היא מושאלת לך היום שתשמור לי (חברתה) למחר, הרי היא מושאלת לך היום, שתשמור לי חברתה למחר, הרי חברתה מושאלת לך היום שתשמרנה לי למחר, הרי היא מושאלת לך עד חצות, שתשמרנה לי מחצות ולמעלה, הרי היא מושאלת לך עד חצות, שתשמר לי חברתה מחצות ולמעלה, הרי חברתה מושאלת לך עד חצות, שתשמרנה לי מחצות ולמעלה, הרי היא מושאלת לך מחצות ולמעלה, שתשמר לי חברתה עד חצות, הרי הן כשומרי חנם, ואינן אלא כנושא שכר. בין ששאלה היום ושכרה למחר, בין ששכרה היום ושאלה למחר, או שהיו שתים, אחת שאולה ואחת שכורה, זה או' איני יודע וזה או' איני יודע, יחלוקו. זה אומ' שאולה וזה אומ' שכורה, הרי זה נשבע (ונוטל) ואינו משלם, שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ואין משלמין דברי ר' מאיר, וחכמים או' המוציא מחבירו עליו הראיה.

כג המוכר פרה לחבירו וילדה, זה אומ' ברשותי ילדה והלה שותק, זכה. זה אומ' ברשותי ילדה והלה שותק, [זכה]. זה אומ' איני יודע וזה או' איני יודע, יחלוקו. זה או' ברשותי וזה או' ברשותי, הרי זה נשבע ואינו משלם, שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי ר' מאיר. ר' יהודה לעולם הולד בחזקת המוכר. וחכמים אומ' המוציא מחבירו עליו הראיה.

כד וכן המוכר שפחה לחבירו ונמצאת מעוברת וילדה, זה אומ' ברשותי ילדה והלה שותק, זכה. זה או' איני יודע וזה או' איני יודע, יחלוקו, זה אומ' ברשותי וזה או' ברשותי,

הרי זה נשבע ואינו משלם, שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי ר' מאיר, וחכמים או' אין נשבעין לא על העבדים, ולא על השטרות, ולא על הקרקעות.

כה שיירה שהיתה באה במדבר, ונפל עליה גייס, ועמד אחד והציל, מה שהציל הציל לאמצע, ואם התנה עליהן בבית דין, מה שהציל הציל לעצמו. חמרין שהיו מהלכין בדרך, ונפלו עליהם ליסטים, ועמד אחד מהן והציל, מה שהציל הציל לאמצע, ואם נתנו לו רשות, מה שהציל הציל לעצמו. השותפין שמחלו להם מוכסין, מה שמחלו מחלו לאמצע, ואם אמרו בשביל פלני מחלנו, מה שמחלו מחלו לו.

כו הגבאין והמוכסין תשובתן קשה, ומחזירין למכירין, והשאר עושין בהן צרכי רבים.

כז השוכר חנות מחבירו אין פחות משנים עשר חודש. [אמר רבי יהודה במה דברים אמורים שחל שנים עשר] שלו להיות במוצאי החג, אבל אם חל שנים עשר חודש להיות במוצאי הפסח, נותנין לו שלשה רגלים, עד שיגבה כל הקיפו. רבן שמעון בן גמליאל או' של נחתומין ושל צבעים שלש שנים, מפני שעסקן מרובה. כשאמרו שלשים יום, וכשאמרו שנים עשר חדש, לא שידור בו שלשים יום, ולא שידור בו שנים עשר חדש, אלא שיודיענו קודם שלשים יום, ושיודיענו קודם שנים עשר חדש. וכשם שאין השוכר רשיי לפנות עד שעה שיודיע, כך אין המשכיר רשיי לפנות עד שעה שיודיע. גת, כל שעת הגת, בד, כל שעת הבד, יצירה, אין פחות משנים עשר חודש. אמ' ר' נחמיה במה דברים אמורים באילו העושין בעפר שחור, אבל באילו העושין בעפר לבן, כונס את גרנו ומסתלק.

כח השואל פונדק מחבירו ללינה, אין פחות מיום אחד, לשביתה, אין פחות משני ימים, לנישואין, אין פחו' משלשים. השואל מחבירו חלוק לילך בו לבית האבל, (או) כדי שילך ויחזור, לבית המשתה, כל אותו היום, לבית האבל ולבית המשתה שלו, אין פחות משבעה ימים [ר' שמעון בן אלעזר אומ' אין פחות משתי שבתות, מפני שבית חמיו באין אצלו לשבת שנייה]. רבן שמעון בן גמליאל או' האומר לחבירו השאילני חלוקך ואלך ואבקר את אבא, שהוא חולה, והלך ומצאו שמת, קורע ומשלם את נזקו. שאלו הימנו סתם, אין רשיי ליגע בו.

כט השוכר בית מחבירו ממחה בידו על מקום התנור, ואין ממחה בידו על מקום הכירה. שכר הימנו חצר, אין ממחה בידו לא על מקום התנור ולא על מקום הכירה, אלא מעמיד את התנור במקום הראוי לה, ואת הכירה במקום הראוי לה. הזבל היוצא מן החצר, מה שהוא קולט באויר, הרי אילו שלו. שברפת ושבחצר, הרי הן של בעל חצר.

ל המשכיר בית לחבירו ונתנגע או' לו הרי שלך לפניך. הקדישו, הדר בו מעלה שכר להקדש. השוכר בית מחבירו מעמיד בו רחים של חמור, אבל לא רחים של יד. לא ירתף על גביו יין, מפני שטועין את הכתלים. ולא יגדל בו תרנגלין, מפני שמחטחטין את הכותלים. לא יעשה בתוכו מכתשת קבועה, מפני שמזיע את הכתלים, ולא יעשנו רפת בקר, ולא אוצר של תבואה.

לא המשכיר בית לחבירו לשנה בשנים עשר זהובים לשנה, הרי זה מחלקן כל ימות השנה. עד אדר, נתעברה שנה, זה או' עד אדר ראשון וזה או' עד אדר שני, חולקין ביניהן. עד סוף אדר, זה או' עד סוף אדר ראשון וזה או' עד סוף אדר שני, חולקין ביניהן.

לב המשכיר בית לחבירו ונפל, חייב להעמיד לו בית. היה מקורה בארזים לא יקרינו בשקמים, בשקמים, לא יקרינו בארזים.

לג היו בו חלונות, אינו רשיי שלא לפתוח בו חלונות, לא היו בו חלונות, אינו רשיי לפתוח בו חלונות. אימתי, בזמן ששכרו לזמן מרובה, אבל שכרו ממנו לזמן ממועט, או' לו הרי שלך לפניך.

פרק ט

א השוכר שדה מחבירו והיה בה תבואה לקצור, ענבים לבצור, זתים למסוק, הרי אילו שמין אותה ושמין לו. תבואה קצורה, ענבים בצורות, זתים מסוקין, אין שמין לו. הניחה ויצא, והיה בו תבואה לקצור, ענבים לבצור, זתים למסוק, הרי אילו שמין לו. כיצד שמין לו, אם היה שכיר, נותנין לו לפי שכירותו, קבלן, לפי קבלנותו.

ב השוכר שדה בית השלחין מחבירו, אין פחות משנים עשר חודש, שדה בית הבעל, כונס את גרנו ומסתלק.

ג שדה בית השלחין אני שוכר ממך, שדה בית האילן אני שוכר ממך, יבש המעיין, ונקצץ האילן, חייב להעמיד לו מעיין אחר, וחייב להעמיד לו אילן אחר. שדה בית השלחין זו אני שוכר ממך, שדה בית האילן זו אני שוכר ממך, יבש המעיין, ונקצץ האילן, מנכה לו מן חכירו.

ד השוכר שדה מחבירו (לו) והיו בו אילנות, מקום שנהגו להשכיר אילנות עם השדות, הרי הן של שוכר, בפני עצמן, הרי הן של משכיר.

ה הלוקח שדה קיצה מחבירו, והיו בה תפוחין, ורמונין, רבן שמעון בן גמליאל או' כל שלא היה בכלל הקייץ הרי הוא של מוכר. עשת ברך אחד עד שלא כלה הקייץ, הרי היא של לוקח, משכלה הקייץ, הרי הוא של מוכר.

ו השוכר שדה ירק מחבירו והיה בו שורה של ירק אחר, הרי הוא של לוקח, ואם היה מקצה בפני עצמו, הרי הוא של מוכר.

ז החוכר שדה מחבירו לא יהא נרה שנה וזורעה שנה, אלא נר חציה וזורע חציה, כדי שיהא לו מאין לגבות.

ח השוכר שדה מחבירו והיה נרה שנה אחת וזורעה שנה אחת, לא יאמר לו לגורן תן לי חכירי של שתי שנים, אלא נותן לו של שנה שנה בפני עצמה.

ט השם קומתו של חבירו בעשרת כורין חטין, ועשת בפחות, או ביתר, נותן לו שומו. ר' יהודה או' עשת בפחות, נותן לו שומו, ביתר, נותן לו כל מה ששדה עושה. ר' יוסי או' עולה ויורד עמו. וכשם שהלקיחה בכסף, ובשטר, ובחזקה, כך שכירה בכסף, ובשטר, ובחזקה.

י המקבל שדה מחבירו, מקום שנהגו ליתן פול בעדשין, שעורין כפליים בחטין, נותנן כפליים בחטין, וכל דבר שמתקבל לאוצר. ר' יהודה אומ' עדשין וכרשינין הרי הן כחטים, וכל דבר שמתקבל לאוצר.

יא מקום שנהגו להושיב שומר למחצה, לשליש, ולרביע, יושיבו, ואין משנין ממנהג המדינה.

יב המקבל שדה מחבירו, משזכה בה הבירה, שמין אותה כמה היתה ראויה לעשות ונותן לו, ואין שמין אותה כנגד שדות שבצדה, שמא זו נירה וזו אינה נירה, זו מזובלת וזו אינה מזובלת, זו מטייבת וזו אינה מטייבת, אלא שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן לו, שכותב לו אם אביר ולא אעביד אשלם במיטבא.

יג המקבל שדה מחבירו ולא עשת, אם יש בה כדי לעמוד כרי, חייב ליטפל בה, שכך הוא כותב לו אנא אניר ואזרע ואכיש ואחצוד ואוקים כריא, ואת תיתי ותיסב פלגא בעיבורא ובתיבנא, ואנא בעמלי ובנפקות ידי פלגא. וכשם ששדה הזרע, אם יש בה כדי להעמיד כרי, מיטפל בה, כך שדה בית האילן, אם יש בה כדי להעמיד יציאותיו, מיטפל בה, ואם לא אין מיטפל בה.

יד המקבל שדה מחבירו, קוצר ומעמר ודש וזורה, הכילין והחכירות, הסנטר והאנקולמוס, באין ונוטלין מן האמצע. הבייר והבלן הספר והספן, בזמן שבאין מכח בעל הבית, נוטלין מכח בעל הבית, מכח עריס, נוטלין מכח עריס, ואין משנין ממנהג המדינה.

טו המקבל שדה מחבירו ומת, לא יאמר לבניו תנו לי מה שאכל אביכם, וכן הם לא יאמרו לו תנו לנו מה שעשה אבינו, אלא שמין ונותנין לו.

טז המקבל שדה מחבירו, זרעה שנה ראשונה ולא צימחה, כופין אותו לזורעה שנייה, זרעה שנייה ולא צימחה, אין כופין אותו לזורעה שלישית. המוכר זרעוני גנה לחבירו, זרעים שאין נאכלין, זרען ולא צימחו, חייב באחריותן. זרעים הנאכלים, זרען ולא צימחו, אין חייב באחריותן, ואם התנה עמו מתחלה לזרע חייב באחריותן. מה נותן לו, דמי הזרע. ויש אומ' כל יציאותיו.

יז המקבל שדה מחבירו ליטע, הרי זה מקבל עליו עשר בוראות לבית סאה, יתר על כן, מגלגלין עליו את הכל.

יח המקבל שדה מחבירו ליטע, מקום שנהגו להיות נוטע על ארבע נוטע על ארבע, על חמש, חמש, על שש, שש, על שבע, שבע, ואין משנין ממנהג המדינה. המקבל שדה מחבירו ליטע, עד מתי חייב ליטפל בנטיעות, עד כדי שיחולו. רבן שמעון בן גמליאל או' בתאנים משיעכבו המחרישה.

יט המקבל כרם מחבירו חייב ליטפל בו עד שיעשנו יין, זתים, עד שיעשם ציבור, פשתן, עד שיעשנו קירצין. חולק ונותן לו, זה מכניס חלקו וזה מכניס חלקו, זה מכניס חלקו לעיר וזה מכניס חלקו לעיר.

כ המקבל שדה תאנים מחבירו, מקום שנהגו לעשותן קציעות עושה אותן קציעו', גרוגרות, עושה אותן גרוגרות, דבילה, עושה אותן דבילה, ואין משנין ממנהג המדינה.

כא המקבל שדה ירק מחבירו, מקום שנהגו למכור בשוק, מוכר בשוק, בשדה, מוכר בשדה, אין משנין ממנהג המדינה.

כב החוכר שדה מחבירו, אע"פ שלא חכרה הימנו אלא לזתים, לא יאמר לו אין לך בה אלא זתים בלבד, אלא כל הפירות שעושה הרי אילו שלו.

כג החוכר שדה מחבירו לזרע, אין לו באילן, בין שיאמר לו איחכור שדה זו, אזרע שדה זו, אעשה שדה זו, אבל אם אמ' לו חכור שדה זו, זרע שדה זו, עשה שדה זו, כל הפירות שעושה הרי אילו שלו.

כד החוכר שדה עיר מחבירו, והוא נרה שנה אחת וזורעה שנה אחת, עמד עליו בשעת הניר, ואמ' לו תן לי חכירי של שתי שנים, אין שומעין לו, אלא ימתין עד שתגיע גורן.

כה החוכר שדה מחבירו, לא יהא לו נרה שנה אחר שנה, ולא זורעה שנה אחר שנה. חכרה הימנו לזמן מרובה, נרה שנה אחר שנה וזורעה שנה אחר שנה.

כו המקבל שדה מחבירו לא יהא נייר חצייה וזורע חציה, ולא זורעה שני מינין. החוכר הימנו שתי שדות, נייר אחת זרע אחת, זורע שני מינין. החוכר עיר מחבירו, נאר חציה וזורע חציה, וזורעה מינין הרבה.

כז החוכר שדה תבואה מחבירו, לא יאמר לו איני בא עד שתכלה תבואה מתוכה, ואינו רשאי לזורעה פעמים.

כח החוכר שדה אילן מחבירו, לא יאמר לו איני בא עד שיכלו פירות מתוכה, ואינו רשיי לאוכלה פעמים.

כט המקבל שדה מחבירו, נרה ולא זרעה, נותן לו חכירו, אע"פ כן שמין לו, שאינו דומה מניחה נירה למניחה שלף.

ל החוכר שדה מחבירו לשחת, וגוזזה, כל פירות שעושה הרי אילו שלו, הכרה לזרע, וגזזה לשחת, לא יאמר הריני ממתין עד שיכלה אותו המין מתוכה, אלא כל הפירות שעושה הרי אילו שלו.

לא המקבל שדה מחבירו שנים מועטות, אין לו בקורות שקמה, לפיכך הזמורות והקנים שלו. קיבלה ממנו שבע שנים, מקום שנהגו לזרעה פשתן אפי' חמש שנים, זורעה שנה שנייה פשתן, ויש לו בקורות שקמה.

לב המקבל שדה מחבירו לזורעה שעורים, לא יזרענה תלתן, תלתן, לא יעשנה מקשה, מקשה, יזרענה תלתן, תלתן, לא יזרענה שעורין, סטיס, לא יזרענה פשתן, פשתן, יזרענה סטיס. המקבל שדה מחבי' לזורעה חטין, לא יזרענה שעורין, שעורין, לא יזרענה פשתן, פשתן, יזרענה שעורין, שעורין, יזרענה חטין, חיטין, יזרענה פשתן, פשתן, יזרענה חיטין.

לג השוכר שדה מחבירו, ועמד השוכר והשכירה לאחר, רשיי בעל הבית שיאמר לו אין לי חשבון עם כל אדם אלא עמך. עמד בעל הבית והשכירה לאחר, רשיי השוכר שיאמר לו אין לי חשבון עם כל אדם אלא עמך. עמד בעל הבית ומכרה, מחשבין עם בעל הבית, ובדרך שהעריס השני נהנה, כך [משלם] לראשון. עמד בעל הבית והקדישה, אינה מוקדשת עד שתחזור לרשותו. כל מה שנהנה ממנה הרי הוא הקדיש. עמד השוכר והקדישה, הרי זו מוקדשת עד שתצא מרשותו, ומעלת שכר לבעלין ומעלת שכר להקדש.

פרק י

א המלוה את חבירו סתם, אין פחות משלשים יום, ובמדינה שהיא נוהגת פחות מיכן, או יתר על כן, אין משנין ממנהג המדינה.

ב שכר שעות ביום גובה כל היום, בלילה, גובה כל הלילה (שכר שעות בלילה וכמה גובה כל הלילה) שכר שעות, גובה כל הלילה וכל היום. שכר שבת, שכר חודש, שכר שנה, שכר שבוע, יצא ביום, גובה כל היום, יצא בלילה, גובה כל הלילה. ועל כולן אינו עובר עליהן אלא לילה הראשון בלבד.

ג הכובש שכר שכיר עובר משום חמשה לוין. משום בל תעשק, ובל תגזול, ובל תלין, ולא תבא עליו השמש.

ד אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים עובר משום שמות הללו. ר' יוסי בר' יהודה או' שכר אדם עובר משום שמות הללו, שכר בהמה ושכר כלים עובר משום בל תעשק, [גר ותושב עובר משום בל תעשוק] ומשום ביומו תתן שכרו.

ה המחהו אצל חנוני, ואצל שולחני, הן עוברין עליו, והוא אין עובר עליהן. ואם התנה עמו מתחילה על מנת כן, אף הן אין עוברין עליו, ואם אמ' לאחר לשכור לו, זה וזה אין עוברין עליו.

ו השכיר נשבע בזמנו ונוטל, עבר זמנו, אין נשבע ונוטל. אם יש עדים שתבעו בתוך זמנו, ואפי' לאח' זמנו הרי זה נשבע ונוטל. אמ' ר' יהודה במה דברים אמורים בזמן שאמ' לו נתתי לך שכרך, והוא אומ' לא נתת לי, אבל אם אמ' לו שכרתני, והוא או' לא שכרתיך, סלע אמרתי לך, והוא אומ' שתים אמרת לי, המוציא מחבירו עליו הראיה.

ז הנותן כליו לעשות לו, ונגמרה מלאכתו, אפי' הוא אצלו שלשה ימים אינו עובר עליו, החזירו לו בחצי יום, כיון ששקעה החמה עובר עליו.

ח המלוה את חבירו אינו רשיי למשכנו, ואם משכנו צריך לחזור בו, ועובר על כל שם ושם שיש בו. שלוח בית דין הבא למשכן, הוא עומד מבחוץ והלה מוציא לו את המשכון, שנ' בחוץ תעמד וגו'.

ט משכנו בשני כלים, אחד שצריך לו, ואחד שאין צריך לו, זה שצריך לו נוטלו ומחזירו, וזה שאין צריך לו נוטלו ואין מחזירו. ואם מחזירו, מחזירו עד עולם. ואם מחזירו למה הוא נוטלו, ר' אומ' אומ' אני שמא תבוא שמטה ותשמיטנו, או שמא ימות הלה ונמצאו מטלטלין ביד היורשין.

י אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין רשיי למשכן, שנ' לא תחבול בגד אלמנה אחת ענייה ואחת עשירה דברי ר' יהודה, ור' שמעון או' ענייה אין רשיי למשכן, עשירה נוטל ואין מחזיר, שלא יהא הולך ובא אצלה, שלא להשיאה שם רע.

יא חבל בו זוג של [ס]פרים, וצמד של פרות, חייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו, שנ' לא יחבל רחים ורכב, מה רחים ורכב שני כלים מיוחדין, שני כלים המשמשין מלאכה, וחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו, אף כל שני כלים המשמשין מלאכה אחת חייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו. היו לו חמש רחיות אין רשיי למשכן אפי' אחת מהן, אם אין עושה מלאכה אלא באחת מהן אין חייב אלא על אותה בלבד.

פרק יא

א הבית והעליה של שנים שנפלו, שניהן חולקין בעצים ובאבנים ובעפר. בד"א בזמן שהיו שניהן שוים, אבל אם היה אחד גדול ואחד קטן, זה נוטל לפי שלו וזה נוטל לפי שלו, ורואין את העליונות כאילו הן ראויות לישתבר.

ב הבית והעליה של שנים, ורצו שניהם שלא לבנות, התחתון נותנין שני חלקין והעליון שליש. הבית והעליה של שנים, והרי בעל עליה מבקש לעשות לו דיוט' אחרת, ואין בעל הבית מניחו, מקום שנהגו לעשות שני דיוטות עושה, שלש עושה שלש, ואין משנין ממנהג המדינה.

ג הבית והעליה של שנים, נפחתה המעזיבה, ר' יוסי אומ' מנחם בני או' התחתון נותן את התקרה והעליון נותן את המעזיבה, כגון חנויות הפתוחות לסטיו, שהתחתון נותן את התקרה והעליון נותן את המעזיבה.

ד היתה חורבתו בצד גינתו של חבירו, ועמד וגדרה, מגלגלין עליו יציאותיו של כותל, כדרך שהוא בונה. היתה סמוכה לחצירו של חבירו, אע"פ שלא נתן את הקורה לאותו הרוח, נותנין לו יציאותיו של כותל בשעה שהוא בונה. היתה למעלה מחצירו של חבירו, לא יאמר לו הריני מייסד עמך מכנגד חצירי ולמעלה, אלא מייסד עמו מלמטה ועולה. היתה למעלה מגגו של חבירו, אין זקוק לו.

ה מביא אדם אבניו ומפרקן על פתח ביתו ברשות הרבים להעלותן לראש הדימוס, ואם לשהותן, הרי זה אסור, ואם בא אחר והוזק בהן, הרי זה חייב. מסרן חצב לגמל, הגמל חייב, גמל לסתת, הסתת חייב, הסתת לסבל, הסבל חייב, העלן לראש הדימוס ונפלו, כולן חייבין. מסרן גמל לסתת, והוזק בין באבן בין בסיתות, הסתת חייב. סתת לזבל, והוזק בסתת הסתת חייב, באבן, הסבל חייב, יישבה על גבי דימוס, או שהיה מפקפק בה, ונפלה, אדרכיל חייב.

ו מביא אדם עפר וצוברו על פתח ביתו ברשות הרבים לשרותו בטיט, ואם לשהותו, הרי זה אסור, ואם בא אחר והוזק בו הרי זה חייב. ולא יהא מגביל בצד זה ובונה בצד זה, אלא מגביל במקו' שהוא בונה.

ז נפל הכותל מחמת הזיעות, מחמת הרוח, מחמת הגשמים, אם בנאו כדרכו פטור, ואם ליו, חייב. נתנו לו זמן, ונפל לתוך זמן, פטור, לאחר זמן, חייב. וכמה הוא זמן, אין פחות משלשים יום.

ח מוציא אדם זיבלו וצוברו על פתח ביתו ברשות הרבים להוציאו לזבלים, ואם לשהותו, הרי זה אסור. ואם בא אחר והוזק בו, הרי זה חייב. ר' יהודה או' בשעת הוצאת זבלים

מוציא אדם זבלו וצוברו על פתח ביתו ברשות הרבים, כדי שישוף ברגלי אדן וברגלי בהמה שלשים יום, שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ.

ט לזה חצר סמוכה לכן ולזה חצר סמוכה לכאן, [זה סמוך לחצירו וזה סמוך לחצירו]. ר' יהודה או' לא הורשו אלא שלשים יום, הוזק בתוך שלשים יום, פטור, לאחר שלשים יום, חייב. ר' שמעון אומ' לא הורשו אלא שלשה ימים, הוזק בתוך שלשה, פטור, לאחר שלשה, חייב. וכן היה ר' יהודה או' בבית תשעת חצאי קבין לזה ובבית תשעת חצאי קבין לזה, כדי שיהא איכר אומן חורש ושונה, כללו של דבר, כל ששם הראשון קרוי עליו אין רשיי לחלקו.

י אין חולקין את האכולים עד שיהא בה כדי שיעור לזה וכדי שיעור לזה. אמ' אחד מהן לחבירו טול את הפחות ותן לי שיעור, שומעין לו. רבן שמעון בן גמליאל או' אין שומעין לו, מפני כבוד אבותיו, ושאר כל הדברים ששם הראשון קרוי עליהן, הרשות בידו.

יא פתחים שבחצר, גדולים של אחד וקטנים של אחד, גדולים אין להם אלא ארבע אמות, וקטנים נותנין להם ארבע אמות לכל אחד ואחד. אחד נוטל פתח הגדול ואחד נוטל שני פתחים קטנים, זה שנוטל פתח הגדול אין לו [אלא] ארבע אמות, וזה שנוטל שני פתחים קטנים נותנין לו ארבע אמות לכל אחד ואחד. היו שם אחד רחב מעשר אמות, נוטל ארבע אמות כנגדו וארבע אמות בחצר, פחות מיכן, משלימין לו את המדה כנגדו, נותנין לו מכניס ומוציא ארבע אמות בחצר.

יב זבל שבחצר מתחלק לפי פתחים, ואכסניא לכל אדם. הפתח פתוח למרפסת, אין לו אלא ארבע אמות, מרפסת עצמה יש לה ארבע אמות. חמשה פתחים פתוחין למרפסת, אין למרפסת בחצר אלא ארבע אמות בלבד.

יג מי שיש לו אכסדרה לפנים מחצירו, בזמן שמגופפת נותנין לו מכניס ומוציא ארבע אמות בחצר, אינה מגופפת הרי היא כשאר כל החצר.

יד סולם הצורי יש לו ארבע אמות, ולמצרי אין לו ארבע אמות, ואם היה קבוע במסמר, יש לו ארבע אמות. היציע, והדות, והעליה, אין להן ארבע אמות.

טו חולית הבאר יש לה ארבע אמות. באר הקרוב לאמה מתמלא ראשון, ואם קדם השיני ומילא, הרי זה זריז ונשכר. בנה בית לפנים מביתו אין לו בחצר אלא ארבע אמות בלבד. חלק בית לפנים מביתו, וגינה לפנים מגינתו, אין לו בחצר אלא ארבע אמות בלבד. ולא יפתחם לחצר השותפין, אבל פותחין לתוך שלו. מי שיש לו פתח במבוי, אין בני מבוי כופין אותו לעשות הימנו דלת למבוי, שיכול לומר רצוני שאכנס בחבילתי על פתחי.

טז כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט, ולא בורסי, ולא אחד מכל בעלי אומניות. לשכנו אין יכולין לכופו. רבן שמעון בן גמליאל או' אף לשכנו יכולין לכופו.

יז מי שיש לו בית בחצר אחרת, בני חצר אחרת משעבדין אותו לעשות עמהן דלת, נגר ומנעול לחצר, ושאר כל הדברים אין יכולין לכופו. אם היה שרוי עמהן באותה חצר, משעבדין אותו על הכל. מי שיש לו חצר בעיר אחרת, בני העיר משעבדין אותו לחפור עמהן בורות שיחין ומערות, ולתקן את המקוואות ואמת המים, ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו, ואם היה שרוי עמהן באותה העיר, משעבדין אותו על הכל.

יח כופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי. כופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ ובן חריץ.

יט חמש חצרות הפתוחות למבוי אחר, ונתקלקלו, כולן משמשות עם החיצונה, והחיצונה משמשת לעצמה, והשאר משמשות עם השנייה, והשנייה משמשת לעצמה, הפנימית שבכולן משמשת לעצמה, ומשמשת עם כולן. רצו בני הפנימית לפתוח להן פתח ממקום אחר, יכולין לעכב על ידן. היה סתום, ונמלך לפותחו, מעכב על ידן דברי ר', ר' שמעון בן לעזר או' חמש חצירות הפתוחות למבוי כולן משתמשות למבוי.

כ חמש דיוטאות משתמשות בביב אחד, ונתקלקל, כולן משתמשות עם הראשונה, והראשונה משמשת לעצמה, והשאר משמשות עם השנייה, והשנייה משמשת לעצמה, שלישית שבכולן משתמש' לעצמה, ומשמשת עם כולן. העשוי לכביסה, אין ממחין בידו לגשמים, [לגשמי'], אין ממחין בידו לכביסה.

כא חמש גנות משתמשות באמה אחת, ונתקלקלה, כולן מתוקנות עם העליונה, והעליונה מתוקנת לעצמה, והשאר מתוקנות עם השנייה, והשנייה מתקנת לעצמה, התחתונה שבכולן מתקנת לעצמ' ומתקנת עם כולן.

כב כופין בני חצר זה את זה לעשות לחצר גב גבוה עשרה טפחים. בחזקת שנתן. שומעין לו שלא לסמוך את הקורה, לפיכך בחזקת שלא נתן. אין שומעין לו לסמוך את הקורה. ר' יוסי או' היה שם אחד מעכב, הופך את החזית אצלו, לפיכך אם נפל הכותל, העצים והאבנים שלו.

כג כופין בני העיר זה את זה לבנות להן בית הכנסת, ולקנות להן ספר תורה ונביאים. ורשאין בני העיר להתנות על השערים, ועל המדות, ועל שכר פועלין. רשאין לעשות קיצתן. רשאין בני העיר לומר כל מי שיראה אצל פל' יהא נותן כך וכך, וכל מי שיראה

אצל מלכות יהא נותן כך וכך. כל מי שתרצה, או מי שתרעה, פרתו בין הכרמים, יהא נותן כך וכך, וכל מי שתראה בהמת פלנית יהא נותן כך וכך. רשאין לעשות קיצתן.

כד ורשאין הצמרין והצבעין לומר כל מקח שיבוא לעיר נהא כולנו שותפין בו.

כה רשאין נחתומין לעשות רגיעה ביניהן. רשאין החמרין לומר כל מי שתמות חמורו נעמיד לו חמור אחר. מתה בבוסיא אין צריכין להעמיד לו חמור, דלא בבוסיא, צריכין להעמיד לו, ואם אמ' תנו לי ואני לוקח לעצמי, אין שומעין לו, אלא לוקחין ונותנין לו.

כו רשאין הספנין לומר כל מי שתאבד ספינתו נעמיד לו ספינה אחרת, אבדה בבוסיא אין צריכין להעמיד לו, דלא בבוסיא, צריכין להעמיד לו, ואם פרש למקום שאין בני אדם פורשין אין צריכין להעמיד לו.

כז מה שהיה בלן לרבים, ספר לרבים, נחתום לרבים, שולחן לרבים, ואין שם אחר אלא הוא, והגיע שעת הרגל ומבקש לילך לתוך ביתו, יכולין לעכב על ידיו, עד שיעמיד אחר תחתיו, ואם התנה עמהן בבית דין, או שעברו עליו את הדרך, הרשות בידו.

כח הנוטע אילן לרבים, מלקט ואוכל, מלקט ומכניס לתוך ביתו, ולא יהא מלקט ועושה גרוגרות, מלקט ועושה דבילה, שמתחילה לא נטעו אלא על מנת כן. ולעוברי דרכים, מלקט ואוכל, ואסור להכניס לתוך ביתו.

כט החופר בור לרבים, ממלא ושותה, ממלא ומכניס לתוך ביתו, ולא יהא ממלא ומשקה, ממלא ומוכר בשוק.

ל הצמרין והצבעין ממלין לשתות, ואין ממלין לסחורה. הבייר, והבלן, והספר, ממלין לשתות, ואין ממלין לישתמש, אבל כובשין בהן את הכבשין, מדיחין בהן את הירק. לעוברי דרכים, ממלא ושותה, ואסור להכניס לתוך ביתו. היו פועלין עושין בצדו, לא יהא ממלא ומשקה אותן, אלא הולך כל אחד ואחד ושותה.

לא העושה מערות לרבים, מרחץ בהן פניו ידיו ורגליו, היו ידיו ורגליו מלוכלכות בטיט, או בצואה, אסו', ובבור ובשיח, בין כך ובין כך אסור.

לב הנכנס למרחץ, מחים לו את הצונן ומצנן לו את החמין. חופף את ראשו בנתר, ובמימי רגלים, אע"פ שעושה תקלה להבאין אחריו, שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ.

לג מעין של בני העיר, הן ואחרים, [הן] קודמין לאחרים. אחרים ובהמתן, חיי אחרים הן קודמין לבהמתן. ר' יוסי או' בהמתן קודמת לחיי אחרים.

לד בהמתן ובהמת אחרים, בהמתן קודמת לבהמת אחרים.

לה אחרים וכבוסתן, חיי אחרים הן קודמין לכבוסתן, ור' יוסי או' כבוסתן קודמת לחיי אחרים.

לו כביסתן וכביסת אחרים, כביסתן קודמת לכביסת אחרים.

לז בהמת אחרים וכביסתן, בהמת אחרים קודמת לכביסתן. בית השלחין שלהן ובהמת אחרים, בית השלחין שלהן קודמת לבהמת אחרים. וכולן עולין לחשבון באחרונה.

סליק פירקא

וסליקא מסכת בבא מציעא

והן י"א פרקים